

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 17 September 1911. N°. 1759.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnementen en Advertentie aan de ADMINISTRATIE Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Insendingen, die later dan Donderdag v. namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangegaan door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz.
Advertentie: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.20.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven f —.12 per regel.

Van de Voleinding.

XXV.

Maar van dien dag en van die ure weet niemand, noch de engelen, die in den hemel zijn, noch de Zoon, dan de Vader.
Marc. 13 : 32.

Hetgeen, buiten de kennis van Gods Woord, over de Voleinding, zoo onder de volken als in de scholen der Wijsbegeerte gebouwd werd en wordt, moest ten enige uitvoerigheid door ons worden uiteengezet, om wel te doen uitkomen, dat het bij de Voleinding een verborgenheid geldt, en wel een verborgenheid die aan de Kerke Gods alleen door Goddelijke openbaring kon ontsluit worden. Ontkend is daarom niet dat er reeds in het Paradijs en bij den Zondvloed zeker licht van die Openbaring der gevallen menscheit beschenen heeft, zoodat er zelfs bij de verst afgedoolde volken niet zelden nog een herkenbaar spoor van die oorspronkelijke Openbaring te ontdekken valt; maar hetgeen hiervan onder de volken bekend bleef, is zoo vaag en algemeen, dat het schier alle vastheid mist en in eindeloze variëten uiteenloopt. Er is, ongetwijfeld, nog een overlevering in de heugenis der volkeren van wat in het Paradijs voorviel en openbaar werd, maar alleen met de Schrift in handen is het mogelijk den juiste omvang en de betekenis hiervan te bepalen, zoodat het ook bij de traditie der volken alleen de Schrift is, die ons het rechte spoor wijst. En wel is er in deze veelzijdige traditie een ander deel, dat zich uit zielskundige en historische gegevens verklaart, en zeer zeker de aandacht verdient, in zoverre het ook ons zielsbesef toesprekt, maar vasten grond kan ook dit ons niet opleveren, dat de zielsbehoefte, gelijk ze in den zondaar spreken, veelzins te onzuiver zijn; en er bovendien telkens blijkt, hoe deze zielsbehoefte bij het ééne volk geheel anders spraken dan bij het andere, en in de ééne eeuw een geheel anderen vorm aannamen dan in de eeuw die voorafging of volgde. Moge daarom al worden toegegeven, dat hetgeen onder de volken, in den loop der eeuwen, over de Voleinding werd gedacht, gefantaseerd en geloofd, deels uit de traditie, deels uit onze zielsbehoefte zeker element van waarheid in zich opnam, toch staat vast dat dit alles saamgenomen ons in geen enkel opzicht de noodige gegevens aanteelt, om onze verwachting aangaande de Voleinding in vasten vorm in te kleeden. Zoolmin de mythologie als de filosofie is in staat gebleken over de verborgenheid der Voleinding het ons zoo noodige licht te ontsleken. Zonder meer liep daardoor bij alle volken en bij de denkers van alle eeuwen 's menschen wetenschap omtrent de Voleinding op een bitter teleurstellend bankroet uit, en met name in onze eeuw wint in tal van kringen en schier bij elk volk een hand over hand toenemend ongelooft veld, dat eindigt met alle uitlicht op een Voleinding van het leven dezer wereld, althans in hooger, geestelijke zin, radicaal af te snijden. Voorzover bij de ongelooftige denkers nog van een zich vastklemmen aan een eeuwige toekomst sprake is, laat men toch steeds meer de zielenlijke wereld glippen, om enkel geestelijk aan een onbestemd voortbestaan te gelooven, en juist hierdoor ongemerkt en onbedoeld zijn verwachting in pantheïsme te vervluchten. Van een Voleinding der dingen, die geheel onze existentie, naar ziel en lichaam, omvat, is onder deze denkers geen sprake meer. Van zekere voortzetting van existentie moge onder hen nog gehandeld worden, van een Voleinding, in den rijken zin van dit woord, in geen enkel opzicht.

Zonder overdrijving mag dan ook gezegd, dat naar de Voleinding alleen daar nog gezocht wordt, waar de hoogere Openbaring die God ons gaf, nog geleerd wordt, of althans nog nawerkt. Dit zou geheel anders geweest zijn, bijaldien ons menscheit leven en de existentie van deze wereld in grond en wezen gebleven waren, zoodat God de Heere ze in zijn Schepping tot aanzijn riep. Dan toch zou de wet van natuurlijke ontwikkeling en ontplooiing, die bij de Schepping in al het aardse gelegd werd, niet alleen een geheel regelmatig verloop hebben tweegegeven, maar voortuit voor ons kenbaar zijn geweest. De landman weet wat er op zijn akker gebeuren zal, mits hij zich maar aan de natuurwet, die het veldleven beheerschen, stiptelijk houdt. Den oogst die in den herfst komt, (en die oogst is de voleinding op het veld) wacht hij niet in het onzekere af, maar ziet hij vooruit, berekent hij vooruit en geniet hij vooruit. Tegenwoordig van weder en ontfang kan hierin wel

teleurstelling brengen, maar dit is bijkomstig. Het normale verloop van wat op den akker te gebeuren staat, kent de landman vooraf en hij neemt er zijn maatregelen naar. Onderstelt ge nu dat ook het leven op deze wereld, en 's menschen existentie in dit wereldleven, aan een regelmatig vast ontwikkelend onderworf zou zijn gebleven, zoo zou het ons eveneens een regelmatig verloop van het leven in de toekomst hebben geleerd, en er ons op in te denken zou zijn, om omstraks te maaien, wat men nu vanzelf in beeld voor zich ziet. Nu daarentegen reeds in het Paradijs dit samenstel der dingen uit zijn gewone gang is gerukt, en hierdoor de lijn der normale ontwikkeling is afgebroken, begeeft ons die kennis. Nu is uit wat we waarnemen wel zekere glissing af te leiden, maar iets zekers nooit, althans niet nu bovendien te midden van deze algemeene verstoring als geheel nieuwe factor de reddende kracht der genade ingreep.

Op dit laatste lette men wel. Bijaldien er geen redding gedaagd ware, zou het bederf, dat door de zonde insloep, wel tot een tegenovergestelde uitkomst geleid hebben, maar toch aan de vaste werking van de Scheppingswet gebonden zijn gebleven. En het is juist het intreden van de reddende genade, die dezen vasten gang van het leven brak en de werking der Scheppingswet uit haar oorspronkelijk spoor leidde.

Kwaad, bederf, zonde, op welk gebied ook, is steeds aan een vaste wet onderworpen, en het vaste van die wet bestaat hierin, dat ze hetgeen anders zich onbedorven zou ontwikkelen, nu in vlak tegenovergestelde richting drijft. Een eenmaal vastgestelde rentevoet werkt met even vasten maatstaf bij verlies als bij winste. Een rente daalt met geheel hetzelfde cijfer bij verlies als bij winste, als waarmee die bij winste oploopt. Het negatieve gehoorzaamt aan dezelfde wet die voor de positieve ontwikkeling gesteld is, alleen in tegenovergestelde richting. Slaat gezondheid om in krankheid, dan werkt in het verloop van die krankheid dezelfde levenswet die tot dusver uw gezondheid beheerschte. Noch uw gezondheid noch de u overvallende krankheid is een toevallig iets. Beide volgen een eigen ontwikkeling, een eigen proces, en hetgeen die beide processen beheerscht, is de ééne levenswet die in uw bloed en in uw organisme gegeven is. Alle kwaad, zoo op zedelijk als op natuurlijk gebied, volgt daarom een vaste lijn. Ge ziet dit bij den enkelen persoon, ge ziet dit bij een volk, ge ziet dit bij den levensgang van heel ons menscheit geslacht. In het kwade zoolwel als in het goede werkt formeel een zelfde drijfkracht. Hoe meer stoom u boot, die naar Amerika op weg is, kan opzette, hoe sneller ge voortkomt, maar ook hoe vreeslijker de scheepsramp zijn zal, zoo de stoomketel berst. Het is één kracht, werkende volgens één zelfde wet, die zoolang het goed gaat den stoom op de schroeven doet werken, maar die ook, als er een ontplooiing volgt, geheel de boot uiteen doet springen. Evenzoo nu kan men zeggen, dat er een normale ontwikkeling ten goede is in het Koninkrijk Gods, en dat er juist evenzoo een normale ontwikkeling ten kwade is in het rijk van Satan. Noch het goede, noch het kwade werken op toevallige wijze. Beide gehooramen aan vaste wetten. En voor beide komt die vaste wet op uit de natuur, die God Almachtig bij de Schepping van den mensch en van de natuur die hem omringde, in het aanzijn zelf der dingen inlegde. Neemt ge dus voor een oogenblik aan, dat het bederf, dat in het Paradijs de bestaande existentie van 's menschen natuur kwam verstoren, door geen genade gestuit ware geworden, maar onbeteugeld en onbelemmerd, geheel naar zijn aard, had doorgewerkt, dan zou het terstond hebben vastgestaan, op welke boze voleinding dit alles zou zijn uitgeleefd. Wat wij de historie noemen, zou dan geen saamgesteld maar een eenvoudig proces der dingen geweest zijn. Met innerlijke noodwendigheid zou telkens het ééne zich na een uit het ander ontwikkeld hebben. De gang van alle dingen zou van meet af niet alleen vast bepaald, maar tevens voor ons kenbaar zijn geweest. Een machtige natuurwet zou alle gebeuren op deze wereld beheerscht hebben. Telkens zou, krachtens die ééne wet, voortuit hebben vastgestaan, wat morgen te gebeuren stond; en dit niet alleen, maar ook de werking van het gevolg uit de oorzaak zou hierbij zoo klaar voor 's menschen oogen hebben gestaan, dat de dag van morgen reeds op den dag van heden profetisch zou gekend zijn geweest. Het zou dan in het minst geen mysterie zijn gebleven, waarop dit alles ten slotte zou moeten uitloopen. De Voleinding der dingen

zou even vast te berekenen zijn geweest, als, bij normaal weder, de oogst uit het uitgestroide zaad. Van behoefte aan een Openbaring zou geen sprake zijn gekomen. Ook zonder Openbaring en zonder Licht zou uit het bestand der dingen de voortgang van het proces en de eindelijke uitkomst te kennen zijn geweest. Niet ieder zou hiervan evenveel vooruit hebben gegrepen, maar de scherpere denkers zouden het verloop der dingen al spoedig tot het einde toe hebben doorgedacht. Verzet tegen hun vondst zou ondenkbaar zijn geweest. En al spoedig zou de jammerlijke ondergang van al het bestaande in het eeuwige verderf voor aller besef en nadenken hebben vastgestaan.

Geijk het daarentegen nu staat, is dit niet meer zoo. Niet omdat het bederf niet noodzakelijk in het verderf zichzelf voleindt, maar omdat de genade den geregelde gang der dingen en den noodlottigen drang der levenswet onderbroken heeft. Die genade is een geheel nieuw element, dat bij de Schepping bijkomt. Genade is herschepping. Genade is een ondervangen van den gang van het leven, gelijk die tengevolge van het bederf dat insloep, met noodzakelijkheid zou geworden zijn. Een zwaarbeladen voortuit op vier wielen, dat van een hoogte naar beneden rolt, zal door de technische werking van de zwaartekracht in steeds versnelden gang zijn algeheel vernietiging tegenstellen, en hierin slechts gehoorzamen aan de wet der zwaartekracht die deze zelfvernietiging met noodzakelijkheid tweebrengt. Om dit nu te keeren schroeft de voerman bijtijds den rembak dwars tegen de wielen aan, of legt onder die wielen de remschoen. Dan weet men meer dan één wiel niet meer om eigen as; daardoor wordt de gang van het voortuit getraagd; en de opgeladen last komt te houden naar beneden. En zoo nu is het ook hier. Het bederf dat insloep zou naar vaste wet onverwijld tot de voleinding in het verderf hebben geleid, maar de genade is de remschoen, die den gang stuit. Doch juist door die genade wordt nu dan ook de werking der wet gestuit, en kan die wet ons niet meer leeren, waarop het bij de Voleinding zal uitloopen.

Aldus is juist door de genade de Voleinding een verborgenheid geworden, zoo zelfs, dat er in de Voleinding verborgenheden zijn, die alleen de Vader kent, en waarvan de kennis zelfs aan den Zoon en aan de engelen Gods onthouden is. Dit is het zoo bijna ondoorgaandelijke geheimenis, dat ons in deze woorden wordt aangegeven: „Van dien dag, en die ure weet niemand, noch de engelen, die in den hemel zijn, noch de Zoon, dan de Vader.” Bij de Voleinding is alzo nu alleen sprake van een verborgenheid, maar van de diepte verborgenheid. Van een mysterie zoo diep verborgen, dat er elementen in zijn, die geen enkele aansluiting vinden in ons innerlijk menscheit besef, in onze gedachtenwereld, of in het verleden, elementen die, zullen ze ons bekend zijn of worden, geheel en al in mededeeling van buitenaf moeten besloten zijn. We staan bij de Voleinding voor de uitvoering van den raadsel Gods, die zich geheel aan onze wetenschap onttrekt, voorzover die ons niet opzettelijk door God zelf of van Godswege is ter kennis gebracht. Er behoort daarom niet ondersteld, dat die raadsel Gods in willekeur zou gegrond zijn. Veel eer leidt geheel de Schrift er toe, om ook in dien raadsel Gods een heilige, hoogere logica te aanbidde. Maar voor ons is en blijft die heilige logica van den raadsel Gods een ondoorgaandelijk raadsel. Die heilige logica haagt saam met het Wesen Gods, en niet met ons wezen. Wij staan er met duizend vragen op de lippen tegenover, en het antwoord op die vragen kan ons niet anders toekomen dan door de Openbaring en voorzover die Openbaring ze ons schenken wil. Bij schier elk ander leerstuk van Christus' kerk hebben we althans nog aanknopingspunten in onze eigen menscheit, in ons innerlijk zielsbesef en in de feiten der historie, maar bij het leerstuk der Voleinding begeeft ons dit alles ten eenenmale. Hier toch komt hetgeen het dogma te belijden heeft, niet uit ons aanzijn op, maar daalt het alles van boven tot ons neder. Uit een ons geheel onbekende wereld komen de te kennen gegevens, waarnaar we grijpen willen, ons toe.

Niet alle verborgenheden zijn van gelijken aard. Er zijn allereerst verborgenheden, waarvan de kennis ons niet alleen onthouden is, maar zelfs verboden werd en daarom ontzegd is. Zoo zijn er diepten in Satan met wier kennis we onzen geest niet mogen bezoedelen. En ook al dringt men niet door tot Satan, ook de gewone laagheid van veel menscheit kringen, die

in gemeenheden, sluweden en listigheden nestelt, moet ons vreemd blijven. Wie zijn levensweg ten einde toe afwandelt zonder van deze boosheden ook maar oppervlakkig kennis te hebben erlangd, bewaart zijn ziel in meerdere reinheid. Al wat op 't gebied van het boze ligt, blijft ten einde toe verborgen voor wie niet plichtshalve het kennen moet om het te bestrijden, te bestraffen en in zijn opkomen te verhinderen. Het kind is juist in het niet-kennen van deze verborgenheden van het kwaad zooveel gelukkiger dan de volwassene, tot wien althans het gerucht van het boze doordrong. Iets wat te krachtiger moet uitgesproken, omdat zondige nieuwsgierigheid zoo vaak tot kennismaking met deze boze wereld prikkelt, en de drukpers zoo gereed is u door schandelijk geschrift in deze boze wereld in te leiden. De groote verspreiding die zulk schandelijk geschrift vooral de laatste halve eeuw verkregen heeft, is een der bedreigingswaardigste oorzaken van de daling der zedelijke zuiverheid in breeden kring. Hier geldt het een verborgenheid die verborgen moet blijven, en wier ontsluiting bijna in den regel tot zonde leiden zal.

Daarnaast staat in de tweede plaats de verborgenheid van het Hooge en het Majestueuze in het Drieënnig Goddelijk Wesen. Hoeveer toch de Heere onze God zich in zijn vaderlijke goedertierenheid tot ons neigt om Zichzelf aan ons te openbaren, ons in zijn kennis in te leiden, en door die kennis te zaligen, toch blijft er in het diept van het Goddelijk Wesen en in de heiligheden van zijn Raad altoos een iets, dat niet alleen onze kennis te boven gaat, maar ook principieel aan de kennis van het schepsel onttrokken moet blijven. Zeker zal de kennis Gods in ons tweede leven, hier nimmer, de zeer beperkte kennis waarop we thans zijn aangewezen, te boven gaan. Nu zien we als in den spiegel een afschijnsel, „dan zullen we Hem zien, aangezicht tot aangezicht”. Nu kennen we Hem ten deele, „maar dan zullen wij Hem kennen, gelijk we gekend zijn”. Doch hoe hoog de kennis, die we van God zullen erlangen, de kennis die we thans van Hem bezitten ook moge te boven gaan, toch zal er altoos in het Wesen zelf van onzen God een verborgenheid overblijven, die nooit voor ons kan worden ontdekt. Het eindige grijpt het Oneindige nimmer. Hier is dus wel openbaring, zeer rijke openbaring zelfs, maar toch nooit een openbaring die alle verborgenheid ophoort.

Van geheel anderen aard is dan weer de verborgenheid, die voor een tijd mysterie blijft, doch bestemd is om allengs tot onze kennis door te dringen. Er is in het geschiedkundig verloop der volken van lieverlede allerlei klaar en duidelijk geworden, wat aanvankelijk nog voor allen saam in diep mysterie gehuld was. Zelfs in de bijzondere openbaring is gestadige vooruitgang te bespeuren. Onder het Oude Verbond wandelde het volk des Heeren nog veelzins in de schaduwen, terwijl eerst na Bethlehem het vollere licht is opgegaan. En wat hiervan gold voor de volken geldt evenzoo voor de enkele groepen personen. Na Damascus wandelde Paulus bij voller licht dan toen hij overjerde tegen de Gemeente des Heeren. Ten deele hangt dit zelfs met onzen leeftijd saam. Een Zondagsschool kan niet bieden wat men van een lidmaten-catechesatie verwachten mag. En wat alzo geldt van het verschil in jaren, geldt evenzoo van het verschil in geestelijke rijpheid. Bijna een ieder die later onder de ingeleiden werd opgenomen, heeft eerst de jaren van beperkte ontwikkeling gekend, toen hem nog, o, zooveel verborgen was, wat later door geestelijke ervaring tot zijn volle kennis doordrong.

Maar van geheel ander karakter blijft de Openbaring, die op de Voleinding doelt. Hierbij toch is sprake van een verborgenheid, waarover een ondoordringbare sluier hangt, waarvan niet één onzer één enkelen tip kan oplichten. Niet alsof deze verborgenheid bestemd was verborgen voor ons te blijven. Integendeel, heel de Schrift door zijn eerst de aanduidingen, toen de profetieën en ten slotte de bepaalde gegevens verstrekt, die ten doel hadden en hebben, om de verborgenheid, die aan de Voleinding hangt, voor ons op te heffen. De Voleinding moet geen verborgenheid blijven, maar in klaar kennen tot ons worden gebracht. Ten slotte zal er in de Voleinding geen zweem van het mysterie overblijven. En evenmin kan gezegd, dat het hier een kennis geldt, die nog tijdelijk ons kenvermogen te boven gaat, en bestemd is voorshands voor ons verborgen te blijven. Voor zooveel hier de sluier kon worden weggenomen, is ze weggenomen. De hier ter onzer beschikking gestelde Openbaring wordt niet nog aangevuld, maar ligt volledig voor ons. Uit niets blijkt, dat er aan de ons gegeven Openbaring nog iets zal worden toegevoegd.

Wat men, buiten deze Openbaring om, over de Voleinding ook zinne of peinzet, is doelloos en nut niet. Een kennen als waarop 't hier aankomt, groeit niet op uit wat voor oogen is, maar kan ons alleen toekomen door rechtstreekse mededeeling, een mededeeling die haar middelpunt vindt in wat de Christus eerst zelf, en toen door zijn apostelen, sprak. Na de kennis, die Christus' Kerk ten deze bezitten mag, is daarom noch van de traditie der volken, noch uit de scholen der wijsbegeerte, noch door onze persoonlijke ervaring, iets positiefs te wachten. Indien de Schrift u hier geen licht ontstoken heeft, blijft het alles duister voor u. Iets wat daarom zoo met nadruk op den voorgrond moet geplaatst, omdat de Openbaring, die we door de Schrift ontvangen, zoo scherp ingaat tegen allerlei voorstelling, die we uit de wereld meebrengen. Om slechts dit één punt te noemen: Naar de in de wereld heerscheende meening is onze aarde niets dan een kleine planeet in een der kleine zonnestelsels, die alzo voor het heelal nauwelijks beteekenis heeft. Volgens de Openbaring daarentegen is de aarde onder alle starren daarom de gewichtigste, omdat op onze aarde de mensch leeft, en met die mensch God zelf in de vleeschwording van het Woord in gemeenschap trad. Elke poging nu om den inhoud van de Openbaring ten deze zoo te fatsoeneeren, dat deze centrale beteekenis van dezen onzen wereldbol en van den mensch wegvalt, moet niet alleen mislukken, maar ondermijnt geheel den grondslag waarop het gebouw der Openbaring is opgetrokken. Om te handelen van de Voleinding is het daarom niet genoeg dat we óók de gegevens der Openbaring raadplegen, om die voorts te verwerken naar één uit de gemeene opinie genomen gedachtenwereld. Wie met het oog op de Voleinding tot de Openbaring komt, heeft te kiezen of te deelen. Blijft hij halverwege in het rag van zijn eigen, uit de wereld genomen voorstellingen hangen, dan kan hetgeen de Openbaring hem biedt, mischiefs een enkel punt voor hem opklaren, maar een beeld van het geheel biedt hem alsdan de Openbaring nooit. Staat ge daarentegen in het geloof, dat de gegevens, die ge voor u hebt, u toekomen van den Christus, en dat onder alle uit een vrouw geborenen, alleen de Christus de verborgen dingen kende en ons kon openbaren, dan drijft ge traditie en filosofie terug naar het heel andere terrein, waarop deze u aangewezen leidlieden zijn, maar blijft ge bij het indenken van de Voleinding den Christus, en den Christus alleen als uw leidman eeren en volgen als uw gids.

Dr. A. K.

„Maakte gijh en bestreek mijne oogen”.

Hij antwoordde en zeide: De mensch, genaamd Jesus, maakte gijh, en bestreek mijne oogen, en zeide tot mij: Ga heen aan het badwater Siloam, en wasch u. En ik ging heen, en wiesch mij, en ik werd ziende.
Job. 9 : 11.

Van tweeërlei aard zijn Jesus' wonderen. Tal van wonderen komen tot stand eeniglijk door Jesus' machtwoord, maar er zijn ook niet weinige krankgenezingen waarbij lichamelijke aanraking plaats grijpt.

Dit laatste kwam reeds terstond bij Jesus' eerste optreden voor, toen de Heere, den melaatsche aanhoorende, „met barmhertigheid innerlijk bewogen werd, en daarom de hand uitstreckte, hem aanraakte, en zeide: ik wil, word geroed.”

Geijk lichamelijke aanraking greep plaats bij de opwekking van Jairus' dochterken. Ook hier toch lezen we, dat Jesus de hand van 't kind rakte en tot haar zeide: „Talitha kumi.” Zeis schijnt het handoplegging bij zieken veelvuldig te zijn voorgekomen. Van Nazereth toch heet 't: „Hij kon aldaar niet vele krachten doen, dan dat hij weinige zieken de handen oplegde en genas.” Een uitdrukking die bijna vermoeden doet, dat de handoplegging hier regel was.

Hieruit verklaart het zich dan ook, dat enkelen Jesus opzettelijk poogden aan te raken, om door de kracht die lichamelijke van hem uitging genezen te worden, gelijk dit met name bekend is van de bloedvloeiende vrouw. Doch ook elders deed dit zich voor. Zoo staat er in Marc. 6 : 56: „En zoo waar hij kwam in vlekken of steden of dorpen, daar leidden zij de kranken op de markten en baden hem, dat zij maar den soom zijns kleeds mochten aanraken, en zooveel als er hem aanraakten, werden gezond.”

Ook bij het wonder der spijziging, zijn 't niet de discipelen die het brood hanteeren, maar juist er dat Jesus zelf de brooden nam en brak, zoodat het wonder der vermenigvuldiging onder de bewerking van 't brood door Jesus' eigen hand plaats greep. Steker nog is, wat de Evangelist verhaalt in Markus 7 : 32. Daar toch vernemen we, dat Jesus ergens in Decapolis een